

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ВАРВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF VARVA v. UKRAINE)
(Заява № 24427/15)

Стислий виклад рішення від 11 червня 2026 року

Заявник, громадянин України, у листопаді 2014 року був затриманий працівниками Служби безпеки України за підозрою в участі у діяльності терористичної групи «Харківські партизани». Після затримання його помістили до ізолятора тимчасового тримання, а згодом – до Харківського слідчого ізолятора.

Під час первинних медичних оглядів в державних установах тримання під вартою у заявника були зафіксовані численні тілесні ушкодження, зокрема крововиливи та садна, у тому числі на зап'ястках. Інформацію про це було передано до органів прокуратури, однак окремого розслідування щодо походження цих ушкоджень проведено не було.

25 грудня 2014 року прокуратура Харківської області закрила кримінальне провадження щодо заявника у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості та постановила звільнити його з-під варти, пославшись, зокрема, на необхідність реалізації домовленостей щодо обміну утримуваними особами в межах Мінського протоколу. Наступного дня заявника було включено до обміну між Україною та представниками самопроголошених утворень «Донецька народна республіка» («ДНР») і «Луганська народна республіка» («ЛНР») та передано представникам «ДНР».

Заявник стверджував, що не надавав згоди на участь в обміні та після передачі перебував на території, непідконтрольній Уряду України, а згодом проживав у Росії. У 2018 році він повернувся в Україну та погодився співпрацювати з органами досудового розслідування. У 2019 році його було звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з добровільним сприянням розкриттю діяльності терористичної групи.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що співробітники СБУ піддали його жорстокому поводженню, а ефективного розслідування у зв'язку з цим проведено не було, а також, що в межах обміну позбавленими волі особами, який відбувся 26 грудня 2014 року, його примусово передали представникам «ДНР». Заявник також скаржився за статтею 3 Конвенції на умови стверджуваного тримання його в Управлінні СБУ в Харківській області з 16 листопада до 18 листопада 2014 року, а також на умови тримання в Харківському ІТТ з 18 листопада до 21 листопада 2014 року. Крім того, він скаржився за статтями 3 і 8 Конвенції на те, що після прибуття до Харківського СІЗО йому збрили волосся та бороду. Також заявник скаржився за пунктом 3 статті 5 Конвенції, що після його затримання його не було невідкладно доставлено до судді, та за пунктом 4 статті 5 Конвенції (додатково посилаючись на статті 6 та 13 Конвенції) – на стверджуваний неналежний розгляд апеляційним судом його аргументів проти ухвали про поміщення його під варту. Крім того заявник скаржився, що його стверджуване викрадення співробітниками СБУ із СІЗО та подальша, як стверджувалося, примусова передача до «ДНР» суперечили пункту 1 статті 5 та статті 8 Конвенції, а також статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

Розглянувши скарги заявника щодо стверджуваного жорстокого поводження та непроведення ефективного розслідування цих скарг, Європейський суд зазначив, що на національні органи влади був покладений обов'язок розслідувати обставини, за яких заявник отримав тілесні ушкодження. Однак, попри отримання від адміністрацій двох установ тримання під вартою повідомлень про тілесні ушкодження заявника, органи прокуратури не внесли відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і не провели жодних слідчих дій. Європейський суд дійшов висновку, що держава не виконала свого процесуального обов'язку за статтею 3 Конвенції.

Щодо матеріального аспекту статті 3 Конвенції, Європейський суд звернув увагу, що частина зафіксованих ушкоджень, зокрема садна на зап'ястках, очевидно виникла тоді, коли заявник

перебував під контролем представників держави. Оскільки Уряд не надав переконливого пояснення походження цих ушкоджень, відповідальність за них покладається на державу. У зв'язку з цим Європейський суд встановив порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції.

Щодо скарги на примусову передачу заявника представникам «ДНР», Європейський суд зауважив, що після обміну заявник або його близькі родичі не зверталися до національних органів влади зі скаргами на його передачу представникам «ДНР». Дружині заявника було відомо про обмін ще в день його проведення, однак вона не вживала жодних заходів для оскарження цих дій або запобігання передачі. Крім того, заявник не пояснив, чому під час самого обміну не повідомив про свою незгоду представникам правоохоронних органів або спостерігачам ОБСЄ, які були присутні на місці події. За цих обставин Європейський суд дійшов висновку, що заявник не вичерпав наявних національних засобів юридичного захисту та оголосив цю частину заяви неприйнятною згідно з пунктами 1 та 4 статті 35 Конвенції.

Розглянувши інші скарги заявника у світлі своєї усталеної практики, Європейський суд встановив порушення Конвенції щодо питань, зазначених у додатку до рішення.

Враховуючи факти справи, доводи сторін та свої наведені висновки Європейський суд вважає, що він розглянув основні юридичні питання, порушені у цій справі, і немає потреби розглядати решту скарг.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* прийнятими скаргу за статтею 3 Конвенції щодо стверджуваного жорстокого поводження із заявником з боку представників держави та непроведення ефективного національного розслідування у зв'язку з цим, а також інші скарги, за усталеною практикою Суду, наведені в таблиці у додатку;
2. *Оголошує* неприйнятною скаргу за статтею 3 Конвенції щодо участі заявника в обміні позбавленими волі особами;
3. *Постановляє*, що було порушено як матеріальний, так і процесуальний аспекти статті 3 Конвенції у зв'язку зі стверджуваним жорстоким поводженням із заявником з боку представників держави та неповіденням ефективного національного розслідування у зв'язку з цим;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду, зазначеними у таблиці в додатку;
5. *Постановляє*, що немає потреби розглядати питання прийнятності та суті інших скарг;
6. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 16 000 (шістнадцять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
7. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції».